

Ledelsesvurdering

1. Innledning

Kulturhistorisk museum (KHM) legger frem et budsjett for 2024 som viser et isolert merforbruk på 28,66 mill. kr. I henhold til foreløpig prognose vil KHM ende opp med et akkumulert mindreforbruk på ca 39 mill. kr. i 2023, noe som er betydelig lavere enn foregående år som endte på 57,94 mill. kr. Museumsledelsen redegjorde for disponeringen av mindreforbruket i ledelsesvurderingen av 15.12.2022. Vi vil komme tilbake til dette i eget avsnitt nedenfor.

KHM legger frem en langtidsplan 2025-2028 som viser et akkumulert merforbruk på 26,3 mill. kr. Det må påpekes at det hefter usikkerhet ved beløpets størrelse. Dette følger av flere uavklarte forhold ved museets virksomhet og økonomiske situasjon i årene som kommer. I hovedsak er dette knyttet til stengingen av Vikingskipshuset og byggingen av nytt Vikingtidsmuseum. Overtakelse og åpning av nytt museum er forsinket og fortsatt uavklart. Det planlegges for åpning sommeren 2027, men dette er høyst usikkert. Museumsledelsen vil redegjøre nærmere for de premisser eller forutsetninger som er lagt til grunn for budsjett 2024 og langtidsplanen 2025-2028 nedenfor, men dette kan kort oppsummeres i følgende punkter:

1. Kompensasjon for inntektsbortfall for stengt museum på Bygdøy på kr. 44,1 mill. kr. pr. år videreføres frem til museet åpner.
2. KHM legger til grunn en kostnadsnøytral overtakelse av det nye museumsbygget når det gjelder internhusleie, i tråd med tidligere forutsetninger og praksis ved UiO.
3. KHM planlegger for at driften av Vikingtidsmuseet med tilhørende oppbemanning vil kunne finansieres gjennom billett- og butikkinntekter.
4. KHM forutsetter å kunne nedskrive påløpt merforbruk knyttet til bemanning for det nye museet gjennom inntekter fra det nye museet etter at museet er åpnet. Midlene må hentes fra driftsbudsjettet og vil innebære at det ikke kan produseres nye særutstillinger de første årene etter åpning av museet.
5. KHM har lagt inn en stillingsvekst i 2027 tilsvarende 15 mill. kr. Dette representerer et minimum av den bemanningen vi kommer til å måtte ha på plass frem til åpning av det nye museet. Vi har plassert kostnadene i 2027, men trolig vil stillingsveksten fordeles over flere år. KHM starter utredning av drift inkludert organisering, bemanning og finansiering av det nye museet i 2024. Følgelig er ikke dette innlemmet i foreliggende langtidsplan.

Målstyring

Museumsledelsen vil innledningsvis trekke frem følgende ambisjoner og prioriteringer for langtidsperioden:

1. *Gjøre Vikingtidsmuseet til et flaggskip for UiO der hele Universitetet tar eierskap til prosjektet og bygget.* Følgende tiltak er anført: Utvikle det nye vikingtidsmuseet som en tverrfaglig forsknings- og formidlingsarena.
2. *Samlingsforvaltning.* Følgende tiltak er anført: Permanent løsning for KHM's behov for magasinfasiliteter med tilhørende arbeidsplasser og spesialarealer; Oppfølging av Saving Oseberg; Ny kulturmiljølov; Styrke formidlingen av UiOs institusjons- og vitenskapshistorie.

3. *KHMs arealbehov og oppfølging av trelokasjonsmodellen.* Følgende tiltak er anført: En helhetlig arealplan for KHM i Sentrum.

Disse tre satsningene er hentet fra Utviklingsavtalen mellom rektoratet og KHM og de er mer utfyllende beskrevet i avtalen. I tillegg til satsninger omfattet av Utviklingsavtalen har KHMs styre følgende hovedsatsninger:

4. *KHMs rolle som forvalter og samarbeidspartner gjennom utlånsvirksomheten.*

5. *Strategisk utvikling av publikumstilbud og -opplevelser i sentrum.*

6. *Helhetlig digital formidling for Historisk museum og Vikingtidsmuseet.*

7. *Samarbeid og dialog mellom museumsstyret og universitetsledelsen.*

Museumsledelsens ambisjonsnivå er således avstemt med universitetsledelsen og museets styre.

2. Vurdering av budsjett 2024 og langtidsplan 2025-2028

Museumsledelsen vil strukturere kommentarene til budsjett 2024 og langtidsplan 2025-2028 ved først å redegjøre for planlagt disponering av akkumulert mindreforbruk, deretter vil det bli redegjort for nytt Vikingtidsmuseum (VTM) og de premisser og forutsetninger som er anført innledningsvis.

Plan for disponering av mindreforbruk

KHM vil i henhold til prognose ende opp med et akkumulert mindreforbruk på ca 39 mill. kr. i 2023, noe som er betydelig lavere enn foregående år som endte på 57,94 mill. kr. i 2022. Museumsledelsen redegjorde for mindreforbruket og disponeringen av dette i ledelsesvurderingen datert 15.12.2022. Vi følger planen kommende år, men her presentert med oppdaterte tall og fremdrift.

1. Fornyning av utstillinger i Historisk museum

I opprinnelige planer skulle første runde med fornying av utstillinger i Historisk museum vært avsluttet. Det har imidlertid vært gjentagende forsinkelser i fremdriften først som følge av Klimaskjermprosjektet deretter som en konsekvens av pandemien. I henhold til forliggende fremdriftsplan og koordinering med Eiendomsavdelingen vil disse prosjektene avsluttes i løpet av 2024. Det gjenstår utstillingsarbeider for ca 5,6 mill. kr. til prosjektene i tre saler i 2. etg. I langtidsperioden er det lagt opp til årlige kostnader på 3,5 mill. kr. til nødvendig vedlikehold og oppgraderinger av kjerneutstillingene. I tillegg er det initiert særutstillinger for om lag 20 mill. kr. Sistnevnte er del av KHMs ambisjon om å øke publikumsbesøket ved Historisk museum til 250 000 pr. år og således innfri forpliktelsen i UH-loven om demokratisering av kunnskap, noe som hviler tungt på museene (jfr Stm om humaniora). Vi viser ellers her til dialog med rektoratet og EA om satsing på Historisk museum innenfor UiOs eget økonomiske handlingsrom.

Butikk- og billettinntektene ved Historisk museum har hatt en positiv utvikling i 2023, og det er budsjettert med moderat økning i besøk og varesalg også for årene som kommer. Budsjetterte inntekter er imidlertid betraktelig lavere enn hva ambisjonene om et besøkstall på 250 000 skulle tilsi. Grunnen til dette er erfaringer fra sommeren 2023, hvor høye besøkstall enkelte dager utfordret museets garderobekapasitet og dermed også sikkerheten i museet. Skal vi kunne ta imot besøkende på nivå med museets ambisjoner må publikumsmottaket i vestibylen utbedres og garderobekapasiteten økes betraktelig. KHM har meldt inn behovet for etablering av kafe og garderobe i museets 1. etasje til Eiendomsavdelingen (EA), men EA har ikke satt av midler til utredning av dette i 2024. Saken vil bli meldt inn på nytt for 2025 og følges opp i dialogmøte med EA i februar 2024.

2. Fullføring av flyttestruktur

Flyttestruktur omhandler flytting av de arkeologiske samlingene fra Historisk Museum, Frederiksgate 2 til magasinet på Økern. Prosjektet har vært finansiert gjennom øremerkede tildelinger fra UiO og

avsatte prosjektmidler samt egeninnsats ved KHM. Flyttestrekket er organisert med arbeidslinjer (arkeolog, konservator og fotograf) i ulike delprosjekter. Koordinering med Klimaskjermprosjektet medførte perioder med redusert bemanning og forsinket fremdrift. Prosjektet tapte også mye arbeidstid som følge av pandemien fra mars 2020 og fram til januar 2022. Flyttestrekket har vært fullbemannet i 2023, men har ikke klart å avslutte. Museumsledelsen har bedt om revidert fremdriftsplan og en foreløpig versjon viser at samlingenes kompleksitet og omfang også har vært undervurdert. Dette gjelder særlig de eldre delene av samlingene som viste seg å omfatte langt flere gjenstander enn det katalogen umiddelbart skulle tilsi. Dette innebærer at flyttestrekket representerer den første fullstendige gjennomgangen av dette materialet med tanke på digitalisering. Samlet innebærer dette at Flyttestrekket må forlenges ut 2025 for å komme i havn. Estimert kostnad for fullføringen av prosjektet er om lag 22 mill. kr.

UiO har bevilget 5,1 mill. kr. pr. år til prosjektet frem til og med 2023. KHM har budsjettmessig dekning for en videreføring av prosjektet i 2024 ved å disponere de tilbakeførte midlene for økte energikostnader i 2023 (ca 6,8 mill. kr.) til prosjektet. Det vil derimot være behov for en tildeling på om lag 7 mill. kr. fra UiO i 2025 for å fullføre prosjektet.

Forsinkelser i Flyttestrekket og bred deltakelse av fast ansatte i prosjektet for nytt Vikingtidsmuseum (VTM) har ført til en markert økning av restanser av innleverte gjenstander til KHM spesielt fra private med metallsøkere. KHM har et lovregulert ansvar for å mottak, sikre og bevare gjenstander fra forhistorisk tid og middelalder og museet skal anbefale finnerlønn i hver enkelt sak ovenfor Riksantikvaren og gi privat finner en tilbakemelding om gjenstanden innen rimelig tid. For å unngå ytterligere akkumulering av restanser, er det totalt satt av lønnsmidler på 6 mill. kr. til håndtering av nye funn innlevert i perioden 2024-2026. Arbeidet vil utføres av midlertidig ansatt personale.

3. Kongsgårdprosjektet Avaldsnes

KHM mottok i 2018 en engangsbevilgning fra Kunnskapsdepartementet til forskning og internasjonal publisering av resultatene fra Kongsgårdprosjektet Avaldsnes. Det gjenstår ca 6 mill. kr. av bevilgningen. Disse midlene vil i kommende periode benyttes til driftsmidler og 100 % lønn for prosjektleder. Dette innebærer at vi vil ha et mindreforbruk på denne posten frem til og med 2026.

4. Nye og ubesatte stillinger

KHM holdt flere stillinger vakante frem til ny HR-strategi med tilhørende handlingsplan for kompetanse og rekruttering ble vedtatt av styret i 2023. Innfasing av nye stillinger skjer i henhold til plan. Nye, ubesatte stillinger er lagt inn i lønnsbudsjettet. Organisering, bemanning og finansiering av nytt Vikingtidsmuseum er ikke tatt med i handlingsplanen. Dette arbeidet organiseres som et internt delprosjekt under VTM og starter opp i 2024.

Nytt vikingtidsmuseum

I 2022 ble det utarbeidet et detaljert budsjett for VTM-Utstillingsprosjektet for perioden 2023-2027. Ved utarbeiding av budsjettet ble det forutsatt at det nye Vikingtidsmuseet skulle åpne i 2026. Inneværende år har avdekket betydelige forsinkelser i byggeprosjektet til Statsbygg. Nå viser fremdriftsplanen til Statsbygg en ferdigstilling av byggeprosjektet i april 2027, noe som i beste fall vil si at det nye museet kan åpne sommeren samme år. Dette forutsetter imidlertid god koordinering og parallell fremdrift for både Statsbyggs byggeprosjekt, UiOs mottaksprosjekt og KHM's VTM-Utstillingsprosjekt. KHM vil klare å justere fremdrift og kostnader knyttet til eksterne leveranser i utstillingsprosjektet, men vi vil pådra oss betydelige merkostnader til lønn for prosjektansatte og måtte øke egeninnsatsen for fast ansatt personale.

VTM-Utstillingsprosjektet har i henhold til vedtatt plan og budsjett hatt en ramme på 350,6 mill. kr. Med unntak av CT-skanner, har prosjektet vært fullfinansiert gjennom gaver, UiO tildeling og egeninnsats.

Justert budsjett viser en økning på 28 mill. kr. Merkostnadene svarer til løpende lønnsutgifter som følge av forsinkelsene. Prosjektet har i tillegg fått vesentlig høyere kostnader på anskaffelser som følge av svak kronekurs og høy lønns- og prisstigning. Sistnevnte er så langt justert innenfor budsjettets rammer, gjennom post 2.8 «Utstilling: justeringer og suppleringer etter åpning» som er redusert fra 35 mill. kr. til 12,645 mill. kr. Museumsledelsen ber om økt bevilgning til prosjektet på om lag 14 mill. kr., for å dekke lønnsutgifter for prosjektansatte. Øvrig overskridelse representerer lønnskostnader for fast ansatte ved KHM og foreslås ført som egeninnsats i prosjektet.

Inntekter fra og driften av nytt Vikingtidsmuseum er ikke innarbeidet i KHMs langtidsprognose. Vi har derimot videreført vedtatt kompensasjon for inntektsbortfall på kr. 44,1 mill. kr. pr. år for hele perioden, selv om foreliggende vedtak fra UiO-styret ikke strekker seg lengre enn til og med 2026. Videre er det lagt inn økte lønnsutgifter for fast ansatte ved KHM på 15 mill. kr. for 2027. Dette representerer et minimum av den bemanningen vi kommer til å måtte ha på plass frem til åpning av det nye museet. Vi har plassert kostnadene i 2027, men trolig vil stillingsveksten måtte fordeles over flere år. Vi har ikke videreført dette for 2028, da vi her forutsetter at det nye museet er i drift og at inntekter og utgifter balanseres for dette året. Museumsledelsen forutsetter videre at påløpt overforbruk som følge av økt bemanning, skal dekkes inn av inntekter fra driften av museet i perioden 2028-2030. Dette innebærer at det vil være begrensede muligheter for produksjon av nye særutstillinger de to-tre første driftsårene.

Vikingtidsmuseet er et prioritert område for universitetsledelsen og museets styre. KHM samarbeider med Eiendomsavdelingen og USIT om ansvarsfordeling og grensesnitt for driften av det nye museet. Det er viktig med rask avklaring for disse forhold, da delprosjekt for drift inkludert organisering, bemanning og finansiering starter opp for fullt fra 2024.

Oppsummering og konklusjon

Museumsledelsen legger frem en langtidsplan med et betydelig merforbruk. Merforbruket har flere årsaksforklaringer både eksterne og interne. Vi vil oppsummere dette avslutningsvis.

Flyttingen av samlingene fra Historisk museum til Økern er kraftig forsinket, men dette prosjektet må fullføres av hensyn til samlingenes sikkerhet. Museumsledelsen ber om en bevilgning på 7 mill. kr. til Flytteprosjektet i 2025.

KHMs VTM-utstillingsprosjekt får økte kostnader som følge av forsinket fremdrift i byggeprosjektet. Museumsledelsen ber om økt bevilgning til prosjektet på om lag 14 mill. kr., for å dekke lønnsutgifter for prosjektansatte. Kostnadene vil påløpe i 2026 og 2027.

Museumsledelsen har videre lagt følgende premisser og forutsetninger til grunn for langtidsprognosen:

1. Kompensasjon for inntektsbortfall for stengt museum på Bygdøy på kr. 44,1 mill. kr. pr. år videreføres frem til museet åpner. Museumsledelsen ber om at det fremmes en sak til universitetsstyret i 2025 om økte bevilgninger til VTM, da endelig åpningstidspunkt for nytt museum forhåpentligvis foreligger innen den tid.
2. KHM legger til grunn en kostnadsnøytral overtakelse av det nye museumsbygget når det gjelder internhusleie, i tråd med tidligere forutsetninger og praksis ved UiO.
3. KHM planlegger for at driften av Vikingtidsmuseet med tilhørende oppbemanning vil kunne finansieres gjennom billett- og butikkinntekter.
4. KHM forutsetter å kunne nedskrive påløpt merforbruk knyttet til bemanning av det nye museet gjennom inntekter fra det nye museet etter at dette er åpnet (2028-2030). Midlene må hentes fra driftsbudsjettet og vil innebære at det ikke kan produseres nye særutstillinger de første driftsårene.
5. KHM har lagt inn en stillingsvekst i 2027 tilsvarende 15 mill. kr. Dette representerer et minimum av den bemanningen vi kommer til å måtte ha på plass frem mot åpning av nytt museum. Vi har plassert kostnadene i 2027, men trolig vil stillingsveksten måtte fordeles over flere år. KHM starter

utredning av drift inkludert organisering, bemanning og finansiering av det nye museet i 2024. Følgelig er ikke dette innlemmet i foreliggende langtidsplan.

Museumsledelsen vil avslutningsvis uttrykke en bekymring for museets økonomiske profil. Det er vel kjent for universitetsledelsen at KHMs økonomi er svært konjunkturutsatt og sårbar ovenfor endrede reisevaner, noe koronapandemien med all tydelighet viste. Videre er museets avhengighet av eksterne inntekter tydeliggjort gjennom stengingen av Vikingskipshuset. En kompensasjon for inntektsbortfall på 44,1 mill. kr. fra UiO var nødvendig for å opprettholde driften av resten av museets virksomhet etter at Vikingskipshuset stengte. Dette beløpet må følgelig trekkes fra inntektene fra det nye museet før driften av dette kan planlegges og dimensjoneres. Statsbudsjettet har gitt årlige kutt til UiO i en årrekke. KHMs andel av kuttet er 1,392 mill. kr. for 2024. De årlige kuttene for de siste 10 årene utgjør til sammen 8,5 mill. kr. for KHM. Med en så begrenset basisbevilgning som KHM har, representerer dette en vesentlig reduksjon, noe som igjen medfører økt krav til egeninntjening og en stadig mer konjunkturutsatt økonomi.

Dato: 15.12.2023

Håkon Glørstad
museumsdirektør

Karl Kallhovd
assisterende museumsdirektør